

تحلیل کارکرد مکانی شهرک اداری شهریار براساس اصول پدافند غیرعامل

حسن حسینی امینی^۱

تاریخ دریافت: ۹۱/۰۷/۲۵

تاریخ پذیرش: ۹۱/۱۰/۰۴

چکیده

بحث پدافند غیرعامل و خصوصاً کاربرد آن در ژئوپلیتیک و برنامه‌ریزی شهری، تاریخچه‌ای طولانی دارد. صحت این ادعا را می‌توان در جنگ‌های صدر اسلام (سلمان فارسی) و تدابیر دفاعی همچون حفر خندق، حصار و ایران باستان (کوروش) در ساخت: کهندژ، شارستان، رباط، دیوار و... جستجو نمود؛ اما با توجه به پیشرفت تکنولوژی و تغییرات بنیادین در تسلیحات نظامی، لزوم به‌کارگیری پدافند غیرعامل نوین در کاهش تلفات و خسارات جنگ‌های نوین به‌خصوص در شهرها بیش از پیش احساس می‌گردد. ایران به‌عنوان یک بازیگر مستقل بین‌المللی با اهداف ایدئولوژیک مثل: مردم‌سالاری دینی، اقتدارگرایی (عزت‌طلبی)، ضد هژمونی، حفظ تمامیت ارضی، استقلال سیاسی، الگوی پیشرفت بومی، قدرت‌سازی، بازتولید قدرت، تمدن‌سازی، تمدن معنوی، و بنیان امپریالی که کوروش ایران را براساس آن بنا نهاد و همچنین به‌دلیل قرارگیری در خاورمیانه و موقعیت‌های منحصر به‌فرد ژئوپلیتیک، ژئواستراتژیک، ژئواکونومیک، ژئوکالچر، ژئوایدئولوژیک، هیدروپلیتیک، آئرواستراتژیک، ژئومدیا، تجربه هزار سال پیش‌قراولی تمدنی دنیا، تمدن ده‌هزار ساله و رسالت جهانی؛ مورد طمع، ترس و تهدید هژمونی (سلطه) جهانی به سرکردگی امریکا و اسرائیل می‌باشد. این پژوهش از نوع کاربردی بوده و متغیرهای مورد بررسی در آن شامل: شناسایی مکان‌های حیاتی، حساس و مهم شهرستان شهریار، به‌منظور کاهش خسارت‌های ناشی از حملات دشمن و بالا بردن قدرت دفاعی و آستانه مقاومت ملی در جهت شهرسازی دفاعی و شهر قدرت می‌باشد. روش جمع‌آوری اطلاعات عمدتاً کتابخانه‌ای بوده و با توجه به نوع تحقیق، از مطالعات میدانی (مصاحبه) نیز استفاده شده است. در این مقاله از روش ماتریسی برای بررسی انطباق نظام شهری شهریار با اصول پدافند غیرعامل استفاده شده که به شناسایی شهرک اداری شهریار و تبعات تمرکز بیش از ۴۰ مرکز در این شهرک پرداخته است. نتایج تحقیق، بیانگر عدم رعایت اصول پدافند غیرعامل در این شهرک اداری می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: پدافند غیرعامل، جنگ، شهرک اداری شهریار، برنامه‌ریزی شهری، ژئوپلیتیک

۱- مقدمه

در ۵۰۰۰ سال گذشته، ۱۴۰۰۰ جنگ کوچک و بزرگ در دنیا رخ داده که ماحصل آن، کشته شدن بیش از ۴ میلیارد انسان بوده است. از سال ۱۹۴۵ تاکنون فقط ۲ هفته بدون جنگ بوده است [۹].

تجارب هشت سال دفاع مقدس، همراه با درس‌هایی از جنگ‌های ویرانگر اخیر آمریکا و ناتو با همسایگان ما (جنگ ۴۳ روزه سال ۱۹۹۱ متحدین آمریکا علیه عراق (جنگ اول خلیج فارس)، جنگ یازده هفته‌ای سال ۱۹۹۹ ناتو علیه یوگسلاوی، جنگ سال ۲۰۰۳ آمریکا و انگلیس علیه عراق، جنگ ۳۳ روزه سال ۲۰۰۶ اسرائیل علیه لبنان و جنگ لیبی) مؤید این نظر است که کشور مهاجم جهت در هم شکستن اراده ملت و توان اقتصادی و نظامی کشور مورد تهاجم و تغییر نظام سیاسی آن، با اتخاذ استراتژی انهدام مراکز ثقل حیاتی (ملی)، حساس (منطقه‌ای) و مهم (شهری) توجه خود را ابتدا به از بین بردن این مراکز معطوف نموده که خود نشانگر آثار مخربی است که در جنگ‌های احتمالی آینده، کلیه زیرساخت‌ها را مورد هجوم قرار خواهد داد.

نیروهای نظامی آمریکا و ناتو (مدیریت جهانی) برای موفقیت صددرصد تهاجم خود در کشور هدف، با اقدام به جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز از منابع (به‌عنوان مثال، آمریکا قبل از جنگ عراق از دوهزار صفحه گزارش بازدید بازرسان آژانس انرژی اتمی از مراکز نظامی عراق استفاده کرد) و مدنظر قرار دادن مؤلفه‌های کیفی تأثیرگذار در میزان موفقیت مربوطه و ارزیابی کمی نهایی، بهترین هدف را انتخاب می‌نمایند؛ سپس در هنگام شروع عملیات، ابتدا با حمله هوایی به مراکز ثقل یادشده، کشور مورد تخاصم را خلع سلاح کرده، سپس به‌صورت زمینی وارد شده و به اشغال سرزمینی می‌پردازد (استراتژی واردن). این استراتژی بعد از شکست آمریکا در جنگ ویتنام توسط سرهنگ واردن (ارتش آمریکا) طرح‌ریزی و اجرا شد (جدول واردن). به‌عنوان مثال آمریکا می‌گوید در صورت جنگ ۳۰۰۰ نقطه ایران را از طریق ۱۰۰ الی ۳۵ پایگاه نظامی خود در خاورمیانه و اطراف ایران که ۱۲ پایگاه آن هوایی است، مورد حمله قرار خواهد داد (امریکا ۷۰۰ پایگاه نظامی در سرتاسر دنیا دارد و قدرت اول نظامی دنیاست)؛ یا تهدیدات اسرائیل به زدن تأسیسات هسته‌ای ایران (اسرائیل قبلاً تأسیسات هسته‌ای عراق را در ۱۹۸۰ و تأسیسات هسته‌ای سوریه را در ۲۰۰۶ زده است) و یا در جنگ احتمالی، رژیم بعث عراق بیش از ۱۰۰۰ حمله هوایی به شهرهای ایران کرد؛ ایران نیز متقابلاً با مدیریت واحد کشور (مقام معظم رهبری) و دفاع هوشمند، اقدام به ایجاد رکن ۴ و ۵ نظامی با نام‌های قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیا(ص)، سازمان پدافند غیرعامل، دفاع موزاییکی، منطقه‌ای کردن نیروهای دفاعی، تهدید به زدن پایگاه‌های هوایی آمریکا در اطراف ایران، دفاع چریکی و پارتیزانی، قدرت‌سازی و... تمهیدات دفاعی لازم را اندیشیده است (ایران قدرت دوازدهم نظامی دنیاست).

جدول اجزای پنج حلقه واردن

حلقه‌ها	عناوین	مقایسه با انسان	مراکز ثقل
حلقه اول	رهبری ملی	مغز و سیستم عصبی	رهبری سیاسی- مراکز امنیتی تصمیم‌گیری‌های کلان سیاسی نظام (مجلس، ریاست جمهوری، صداوسیما، وزارتخانه‌ها، قرارگاه‌های عمده فرماندهی، ستاد کل نیروهای مسلح، مخابرات راه دور...)
حلقه دوم	محصولات کلیدی	سیستم هاضمه و گردش خون	نیروگاه‌های برق، پالایشگاه‌ها، صنایع سنگین، مخازن سوخت، صنایع دفاعی، دپوهای مهم، انبارهای عمده مواد غذایی و دارویی، شبکه آبرسانی
حلقه سوم	زیرساخت‌ها	اندام‌های حرکتی (دست و پا)	فرودگاه‌ها، راه‌آهن و مترو، بندر، سدها، پل‌ها، اتوبان‌های عمده، شبکه مخابرات شهری
حلقه چهارم	جمعیت مردمی و اراده ملی	روح و روان و اراده	کلانشهرها، شهرها، روستاها، استادبوم‌ها و مراکز جمعیت مردمی
حلقه پنجم	نیروهای عملیاتی	سلول‌های دفاعی	سیستم‌های اعلان خبر راداری، مواضع و سایت‌های سیستم‌های توپخانه‌ای و موشکی، پدافند هوایی، پایگاه‌های هوایی، پایگاه‌های موشکی زمین به زمین، پایگاه‌های دریایی، مراکز تعمیراتی و انبارهای قطعات یدکی، یگان‌های عملیاتی خطوط مقدم قرارگاه‌های تاکتیکی

منبع: نگارنده

در ستاد کل نیروهای مسلح ایران بیش از ۱۰۰۰۰ ساعت پژوهش در مورد جنگ‌های اخیر انجام شده است. (شایان ذکر است به گفته کارشناسان نظامی، کسی که اولین ضربه را می‌زند پیروز نیست، بلکه کسی که آخرین ضربه را تحمل می‌کند پیروز است). همچنین علاوه بر موارد یاد شده، با بالا بردن قدرت ملی (قدرت‌سازی) ایده‌پروری، خلاقیت، ابتکار، نوآوری، تولید علم، استفاده از عمق استراتژیک کشور، بومی‌سازی علوم انسانی و... می‌توان این استراتژی را خنثی نمود؛ با آمایش دفاعی و برنامه‌ریزی پدافندی سازمان فضایی کشور، علاوه بر شهرها، سطح کالبدی کشور نیز در برابر تهاجمات نظامی مصون می‌ماند؛ استفاده دفاعی از جغرافیای طبیعی کشور (کویرها، بیابان‌ها، کوه‌ها، دریاچه‌ها، رودخانه‌ها و...)، نمونه‌ای از این برنامه‌ریزی می‌باشد (نقشه راهبردی). در سطح ملی، اصول پدافند غیرعامل به‌عنوان رکن پنجم نیروهای نظامی ایران عمل کرده و باعث بالا بردن قدرت ملی کشور شده است. ارکان پنج‌گانه نظامی کشور عبارت‌اند از: نیروی دریایی، نیروی هوایی، نیروی زمینی، قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیا(ص)، و سازمان پدافند غیرعامل (ص) ملی [۳].

خاطر نشان می‌شود ژئوپلیتیک ایران دفاعی است نه تهاجمی؛ ایران یک قدرت مسئولیت‌پذیر و صلح‌طلب است. در این چند صد ساله اخیر به کشوری حمله نکرده، اگر هم قبلاً حملاتی بوده اکثراً برای

[۱۵]. حتی در شاهنامه فردوسی هم بر بازدارندگی ایران (اشعار حماسی) تأکید شده است:

از پارس تا خزر ایران نشسته است

این ببر با پنجه شیران نشسته است

بگویند این جمله در گوش باد:

در داخل کشور، سه کانون مهم امنیتی وجود دارد که بحران‌زا می‌باشد ۱- مرکزیت قومی (آذربایجان (ترک‌ها)) ۲- مرکزیت اقتصادی (خوزستان (نفت)) ۳- مرکزیت سیاسی (تهران (پایتخت))

استان تهران به‌عنوان مرکز سیاسی کشور با تمرکز بسیار زیاد: سیاسی، اداری، اجرایی و... بسیار بحران‌زا می‌باشد که بایستی از آن تمرکززدایی شود. این استان دارای چندین شهرستان می‌باشد که دوتا از آنها در غرب تهران (شهریار و کرج) به‌دلیل جمعیت زیاد و توسعه تهران به سمت غرب، اهمیت زیادی دارد.

شهریار به‌عنوان یکی از شهرستان‌های استان تهران با جمعیت یک میلیون نفری در قسمت غرب و جنوب‌غرب این استان واقع شده است (جدیداً وزارت کشور این شهرستان را به سه شهرستان قدس، ملارد و شهریار تقسیم کرده است). مرکز این شهرستان، شهر شهریار با جمعیت بالای دویست هزار نفر و به دلایل زیر دارای اهمیت فراوان جهت بررسی و تحقیق در خصوص نظام شهری و تمهیدات پدافند غیرعامل در آن می‌باشد. برخی از دلایل اهمیت این شهرستان عبارت‌اند از: تراکم جمعیت بالا و بالاترین سطح مهاجرپذیری در سطح استان تهران و کشور، دشتی نسبتاً وسیع که عاری از پستی و بلندی و ناهمواری‌های شاخص است، نزدیکی خیلی زیاد به شهر تهران و وجود مراکز حساس، مهم و حیاتی در آن، وجود نیروی کار زیاد که عمدتاً در تهران مشغول به کار هستند، وجود دو شهرک جدیدالتأسیس اندیشه و پرند در اطراف این شهرستان، توسعه و گسترش روزافزون به علت اشباع شدن کرج و تهران، آب و هوای مطلوب و ورزش باد محلی شهریار از دشت قزوین به کویر قم که جاذب جمعیت سرریز تهران است، حالت مرکزیت بین استان‌های تهران، قزوین و مرکزی، و وجود مراکز متعدد نظامی نمونه‌هایی از آن است. به‌علت وجود موانع توسعه تهران: شمال (کوه)، شرق (کوه) و جنوب (کویر)، وجود دشت مستعد در غرب تهران (دشت شهریار) عاملی جهت توسعه روزافزون تهران به این سمت است. نزدیکی به فرودگاه‌های مهرآباد، پیام و بین‌المللی امام خمینی، تغییر کاربری اراضی وسیع کشاورزی به مسکونی، عبور راه‌های مختلف حمل‌ونقل ریلی و جاده‌ای (اتوبان تهران- ساوه، راه‌آهن مرکزی، اتوبان قزوین، اتوبان تهران- کرج (محور کرج و تهران به‌عنوان پر تراکم‌ترین مسیر حمل و نقل کشور))، عدم توجه به اصول پدافند غیرعامل در برنامه‌های توسعه شهری، وجود فضای سبز و باغ‌های وسیع و لزوم استفاده پدافندی از آنها، عدم وجود طرح‌های آمایش سرزمین و ارزیابی توان‌های محیطی، نزدیکی سد کرج (امیرکبیر) و موقعیت

بازدارندگی، دفع تهدید، تأمین منافع ملی، امنیت ملی و منطقه‌ای، توازن قدرت، حمله پیشدستانه، بنیان امپریالی، ایدئولوژیک، تمدن‌سازی، قدرت‌سازی، بازتولید قدرت و انجام رسالتش بوده است. ارتقای قدرت ایران، توازن قوا را در منطقه برقرار می‌کند. هدف غایی دشمنان ایران (هژمونی جهانی) نیز تغییر نظام، تغییر رفتار نظام، تجزیه کشور و تسلط بر منابع و موقعیت ژئوپلیتیک ایران است، ایران نیز برای دفع تهدیدات چاره‌ای جز قدرت‌سازی ندارد؛ در طول تاریخ، هر وقت ایران قدرتمند بوده، صلح پایدار در منطقه برقرار شده و تهدیدات خنثی شده است [۶].

نقشه قلمرو راهبردی - سرزمینی

بیان مسئله

ایران جزء ده کشور حادثه‌خیز دنیاست از مخاطرات انسانی، جنگ (موضوع این پژوهش و پدافند غیرعامل) و مخاطرات طبیعی، زلزله، محتمل‌ترین تهدیدات ایران است. ۱۰ درصد منابع دنیا از نظر منابع انرژی رتبه ۱، معدنی رتبه ۱۲ و طبیعی رتبه ۱۷ جهان و یک درصد جمعیت دنیا در ایران است. همچنین به‌دلیل قرارگیری در خاور میانه و موقعیت‌های منحصر به فرد جغرافیایی: ژئوپلیتیک، ژئواستراتژیک، ژئواکونومیک، ژئوکالچر، ژئوراهبردی، ژئوایدئولوژیک، هیدروپلیتیک، آئرواستراتژیک، ژئومدیا، رسالت جهانی، هزار سال پیش قراولی تمدنی دنیا و به‌عنوان یک بازیگر مستقل جهانی با اهداف ایدئولوژیک مانند: مردم‌سالاری دینی، استقلال سیاسی، حفظ تمامیت ارضی، هویت ایرانی - اسلامی، اقتدارگرایی (عزت‌طلبی)، ضد هژمونی، قدرت‌سازی و بازتولید قدرت، مورد طمع، ترس و تهدید مدیریت جهانی با بهانه‌هایی چون حقوق بشر، دموکراسی، آزادی بیان، تروریسم، امکان دستیابی به سلاح هسته‌ای و طرح‌هایی چون خاورمیانه بزرگ، نظم نوین جهانی، و صلح خاورمیانه است. برژینسکی در کتاب بازی شطرنج خود خاورمیانه را قلب دنیا و ایران را قلب خاورمیانه می‌داند. ۵۰٪ نفت و ۳۰٪ گاز دنیا در خلیج فارس است. داریوش در وصیت‌نامه خود می‌گوید: خدایا ایران را از دشمن، خشکسالی و دروغ محفوظدار

به‌کارگیری مستشاران نظامی، ایجاد دارالفنون و...، مصدق با تلاش در استقلال سیاسی و... و سلمان فارسی در صدر اسلام با حفر خندق، حصار و... تدابیر دفاعی داشته‌اند. در شرایط کنونی که تهدیدات جنگی دشمن به‌شدت افزایش یافته است (بر فرض اگر تهدیدی هم در زمان حال در کار نباشد نیاستی از دفاع غافل بود)، ضرورت به‌کارگیری پدافند غیرعامل (رکن ۵) کاری است بس هوشمندانه [۱۱].

مقام معظم رهبری (بنیانگذار پدافند غیرعامل نوین در ایران) فرمودند: تمهیدات پدافند غیرعامل را عملی سازید و آن را مثل شعله‌ای بر افروزید.

پس از پایان جنگ جهانی دوم در بسیاری از کشورهای جهان، پدافند غیرعامل نوین به‌عنوان راه‌کار غیرمسلحانه در جهت کاهش آسیب‌پذیری تأسیسات شهری، تجهیزات زیربنایی و نیروی انسانی مطرح شده و مورد توجه قرار گرفته است. به‌عنوان مثال، کشوری مثل سوئیس که اصلاً ارتش ندارد، کلیه ابنیه آن ملزم به ساخت پناهگاه ضد هسته‌ای هستند و یا در کره شمالی، مترو را در عمق زیاد و به جای یک بندر حجیم، چندین بندر کوچک می‌سازند تا از دسترس دشمن در امان باشد و یا در چین خیابان‌های شانگهای و پکن را طوری طراحی کرده‌اند که بتوان شورش‌های خیابانی را به آسانی کنترل نمود. در کشورهای پیشرفته نیز هر پروژه‌ای قبل از اجرا بایستی جنبه‌های دفاعی آن سنجیده شود [۱۲].

لازم به ذکر است نویسنده این مقاله چندین سال است در زمینه پدافند غیرعامل و کاربرد آن در ژئوپلیتیک و برنامه‌ریزی شهری کار می‌کند و با چاپ بیش از ۳۰ اثر (کتاب، مقالات علمی- پژوهشی، کنگره‌ای، همایشی، ترویجی، روزنامه و... که شناسنامه تعدادی از آنها در منابع آمده است) در این حوزه پیش‌تاز می‌باشد [۱۳].

روش تحقیق و فضای پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی است. رویکرد حاکم بر این پژوهش، توصیفی- تحلیلی است که از روش‌های پوزیتویسم و فراپوزیتویسم نیز استفاده گردیده.

فضای پژوهش، محدوده شهرستان شهریار به‌طور کلی، و محدوده شهرک اداری شهر شهریار به‌طور خاص، و جامعه آماری پژوهش حاضر، تعدادی از کارشناسان بخش عمومی (شهرداری)، خصوصی (مهندسی مشاور و دفاتر مهندسی)، دولتی (فرمانداری و ادارات)، اساتید دانشگاه، پژوهشگران مرتبط، مسئولان بلندپایه اجرایی کشور، کارشناسان ارشد نظامی، مردم و غیره هستند [۱۴].

خطرناک آن در هنگام وقوع جنگ، وجود نیروگاه تولید برق شهید منتظر قائم در نزدیکی این شهر، وجود سه رودخانه کرج، شور و کردان، تخت جمشید ثانی (کوه تخت رستم)، قلعه‌ها و وجود طرح‌های عمرانی متعدد و لزوم تدابیر دفاعی برای آنها و... اهمیت استراتژیکی این شهرستان را دوچندان می‌کند. با این تفاسیر، در چند سال اخیر، مسئولان این شهرستان با هدف دسترسی آسان و الگوبرداری از سایر کشورها، اقدام به تمرکز تدریجی بیش از ۴۰ مرکز شهری در یک نقطه با عنوان شهرک اداری (جدول ۲) مثل: فرمانداری، پلیس، بیمارستان، آتش‌نشانی، آب و فاضلاب، گاز و... کرده‌اند [۱۵].

این پژوهش براساس اصول پدافند غیرعامل، بر این فرضیه استوار است که این تمرکز در راستای اصول پدافند غیرعامل نیست و با آن مغایر است. لذا در این تحقیق به توضیح و تشریح روش ماتریسی و سپس درجه‌بندی مراکز این شهرک اداری به نقاط: حساس، حیاتی و مهم پرداخته شده، سپس راهبردهای عملیاتی جهت حل این مسئله پیشنهاد شده است.

پرسش‌های اصلی تحقیق

- ۱- آیا شهرستان شهریار در معرض تهدیدات و حملات دشمن است؟
- ۲- آیا شهرک اداری شهرستان شهریار براساس اصول پدافند غیرعامل مکان‌یابی و احداث شده است؟

فرضیه تحقیق

- ۱- به نظر می‌رسد شهریار به‌علت مجاورت با تهران و توسعه تهران به این سمت، در معرض حملات دشمن باشد.
- ۲- به نظر می‌رسد شهرک اداری شهریار براساس اصول پدافند غیرعامل مکان‌یابی و احداث نشده است.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

پیش‌گیری و رعایت تمهیدات آن، آماده‌سازی و مصون نمودن عوامل انسانی و انسان‌ساز در مقابل هر نوع بحرانی (مثلاً جنگ) نشان‌دهنده تدبیر است. این موضوع در طول تاریخ از ذهن مدبران دور نمانده و همیشه فاتحان و قهرمانان افسانه‌ای از اقدامات تدافعی قبل از وقوع جنگ بهره جسته‌اند، کسانی چون کوروش (پدر ایران)، داریوش (مهندس قابلی بود)، خشایارشا، آرش، سورن و... در ایران باستان با تدابیری چون ساخت کهنه‌ژ، شارسنان، ربض، شهرهای زیرزمینی، برج و بارو، طرح کانال سوئز، قلعه، سد، راه شاهی (که شوش را به سارد وصل می‌کرد)، راه ابریشم، راه ادویه، و... مانع حمله دشمن به کشور می‌شدند. شاه عباس صفوی (شیخ بهایی) با ایجاد ۱۰۰۰ کاروانسرا، ساخت میدان نقش جهان، ۳۳ پل و...، امیرکبیر با

شهر ایدئولوژیک، شهر بهره‌ور، شهر آینده‌نگر، شهر مبتکر و شهر ایرانی- اسلامی شکل بگیرد [۱۱ و ۱۲].
 براساس یافته‌های محققین، نقاط ضعف این شهرک در مقایسه با اصول پدافند غیرعامل به شرح زیر است:

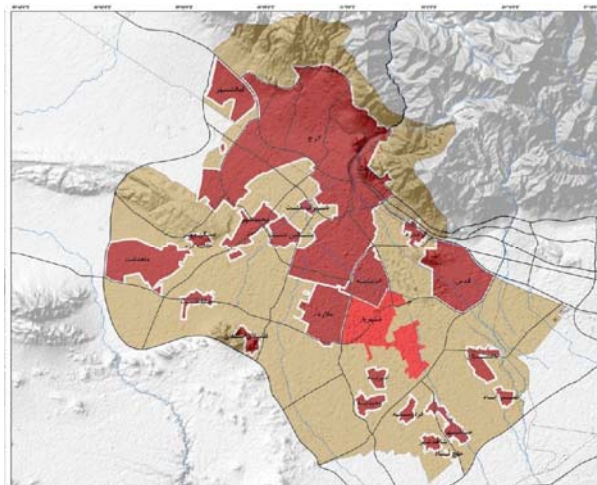
جدول ۳- نقاط ضعف پدافند غیرعامل (منبع: حسینی امینی، ۱۳۹۰)

اصول پدافند غیرعامل	وضع موجود شهرک اداری
۱- کوچک‌سازی	انبوه‌سازی
۲- پراکنده‌سازی	تجمع‌سازی
۳- مکان‌یابی	ندارد
۴- تمرکززدایی	تمرکز شدید
۵- استتار	باز و قابل دید به‌صورت آسان
۶- استحکام	متوسط
۷- اختفا	باز و قابل دید به‌صورت آسان
۸- آمایش سرزمین	ندارد
۹- آمایش دفاعی	ندارد
۱۰- فریب	ندارد
۱۱- پوشش	ندارد

با توجه به نتایج حاصل از این تحقیق، تنها نقطه مثبت و شاید هدف مسئولان که اقدام به تجمع این مراکز در یک شهرک کرده‌اند، سهولت دسترسی برای مراجعان را بتوان ذکر کرد و با توجه به مصاحبه‌ها و بازدیدهای میدانی به‌عمل آمده، مشخص شد که در سال‌های قبل به‌علت پراکندگی هر یک از مراکز در نقاط مختلف شهر، دسترسی به آنها با توجه به بعد مسافت، تقریباً زمان‌بر بوده و به سختی صورت می‌گرفت. در صورتی که با تجمع این مراکز در یک منطقه، دسترسی به این مراکز به لحاظ ترافیک، زمان و... راحت‌تر شده است (چنین شهرک‌های اداری بیشتر با الگوبرداری از شهرهای آلمان ساخته شده و مختص شهریار هم نیست. در استان البرز (کرج) نیز چنین شهرک اداری با تمرکز بالا در حال شکل‌گیری است).

نتیجه‌گیری

براساس مطالعات نگارنده و آمار مرکز مهاجرت ایران، در زمان جنگ ایران و عراق، بیشترین مهاجرت با توجه به حملات هوایی رژیم بعث، به تهران، کرج و شهریار بوده است. لذا توجه ویژه به خطوط حمل‌ونقل و نیازهای خدماتی، نحوه توزیع کاربری‌ها و تأسیسات حیاتی، حساس و مهم نباید از دید تیزبین برنامه‌ریزان غافل بماند. بنابراین در این نوشتار با تکیه بر مطالعات منابع مختلف، طرح جامع

نقشه ۱- شهر شهریار و شهرهای همجوار آن
 (منبع: حسینی امینی) (مقیاس: ۱:۱۰۰۰۰۰)
 مأخذ: مهندسان مشاور باوند، ۱۳۸۹

پس از طی مرحله ماتریسی و ارزیابی کلیه مراکز داخل و اطراف شهرک اداری و نتایجی که حاصل شد، مشخص شد هفت مرکز از مراکز شهرک اداری دارای اهمیت حیاتی در سطح شهریار (امتیاز بین ۷۰-۱۰۰)، ۱۴ مرکز اداری دارای اهمیت حساس (امتیاز ۴۰-۶۹) و نهایتاً ۲۵ مرکز دارای اهمیت مهم (امتیاز بین ۹-۳۹) هستند. لذا از نتایج حاصل شده می‌توان به اهمیت مراکز موجود در این شهرک پی برده و به بررسی به‌کارگیری اصول پدافند غیرعامل در این شهرک پرداخت.

اصول پدافند غیرعامل به شرح زیر می‌باشند: کوچک‌سازی، پراکنده‌سازی، مکان‌یابی دفاعی، تمرکززدایی، استتار، اختفاء، استحکام، اطلاع‌رسانی و اعلان خبر، آمایش دفاعی بومی، پوشش، فریب و امثال آن.

می‌توان گفت که اصول پدافند غیرعامل در مکان‌یابی و تمرکز این مراکز در شهرک اداری شهریار رعایت نشده، لیکن آنچه در پدافند غیرعامل بیشتر مورد تأکید است کوچک‌سازی، پراکنده‌سازی، مکان‌یابی و تمرکززدایی است. با توجه به تمرکز ایجاد شده در این شهرک، کل این شهرک یک هدف واحد را برای دشمن تشکیل می‌دهد که در صورت تعدیل، پراکندگی، تمرکززدایی و رعایت اصول پدافند غیرعامل از یک هدف واحد خارج و شکل دفاعی بخود خواهد گرفت [۱۷].

با شکل‌گیری و اعمال شرایط محیطی می‌تواند مبنای اصلی در رویکردهای پدافند غیرعامل باشد تا نهایتاً: شهر امن، شهر قدرت، شهر بازدارنده، شهر ثروت، شهر معبد، شهر مقاوم، شهر ترمیم‌پذیر، شهر خوداتکا، شهر مستقل، شهر پدافندی، شهر پایدار، شهر بومی، شهر پناهگاهی، شهر صاحب سبک، شهر زیبا، شهر خلاق، شهر نوآور،

- شهریار و مطالعات میدانی، سعی در شناسایی اهمیت استراتژیک این شه‌روشناخت اهداف حیاتی، حساس و مهم شهرک اداری شه‌ریار:
- ۱- مشخص شد که این شهر در معرض حملات دشمن می‌باشد
 - ۲- شکل‌گیری شهرک اداری شه‌ریار با تمرکز بیش از ۴۰ مرکز، برخلاف اصول پدافند غیرعامل می‌باشد و بایستی حداقل «مراکز حیاتی» این شهرک، تمرکززدایی شود که عبارت‌اند از: فرمانداری (۸۶ امتیاز)، اداره گاز (۸۶ امتیاز)، آب جنوب غرب تهران (۷۸ امتیاز)، پمپ‌بنزین (۷۸ امتیاز)، پادگان سپاه (کلهر)، (۷۸ امتیاز)، آب و فاضلاب (۷۵ امتیاز)، پلیس (۷۴ امتیاز).
- که پیشنهاد می‌شود این ۷ مرکز هر کدام به یکی از شهرک‌های اطراف شه‌ریار مثل: وحیدیه، فردوسی، اندیشه، باغستان، اخترا‌باد، جعفریه، امیریه، فرارت و غیره... انتقال یابد؛ تأکید می‌شود با توجه به هزینه بالای این تمرکززدایی فقط در قدم اول و برای خروج از بحران، مراکز حیاتی انتقال پیدا کنند. علاوه بر تهدید مورد بحث ما در پدافند غیر عامل و این مقاله (جنگ) چون این شهرک روی خطوط گسل و زلزله منطقه سیل خیز نیز واقع شده بایستی از توسعه این شهرک و شکل‌گیری موارد مشابه (کرج) جلوگیری به عمل آورده و تمرکززدایی کرد.
- ### مراجع
۱. پریزادی، طاهر؛ حسینی امینی، حسن؛ بررسی و تحلیل تمهیدات پدافند غیرعامل در شهر سقز در رویکردی تحلیلی، دوفصلنامه مدیریت شهری، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، شماره ۲۶، تهران، ایران (۱۳۸۹).
 ۲. پریزادی، طاهر؛ حسینی امینی، حسن؛ شه‌سازی براساس اصول پدافند غیرعامل (ارزیابی شهرک اداری شهر شه‌ریار)، چهارمین همایش علمی سراسری دانشجویی جغرافیا، دانشکده جغرافیای دانشگاه تهران، تهران، ایران، اردیبهشت (۱۳۹۱).
 ۳. حسینی امینی، حسن؛ مفاهیم بنیادین در پدافند غیرعامل با تأکید بر شهر و ناحیه، تهران، انتشارات اندیشه کهن پرداز، تهران، ایران (۱۳۸۹).
 ۴. حسینی امینی، حسن؛ ارزیابی ساختار شهر لنگرود جهت برنامه‌ریزی پدافند غیرعامل، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، جلد ۱۵، تهران، ایران (۱۳۸۹).
 ۵. حسینی امینی، حسن؛ ارزیابی یک شهرک صنعتی از منظر پدافند غیرعامل، یازدهمین کنگره جغرافیدانان ایران، انجمن جغرافیایی ایران، تهران، ایران، شهریور (۱۳۹۰).
 ۶. حسینی امینی، حسن؛ اصول کمیته پدافند غیرعامل، نشریه خوارزمی، دانشگاه خوارزمی، شماره ۱۹۹، تهران، ایران (۱۳۹۰).
۷. حسینی امینی، حسن؛ پدافند غیرعامل و کاربرد آن در شه‌سازی، نشریه ارمغان، شماره ۱۱۶، تهران، ایران، (۱۳۹۰).
 ۸. حسینی امینی، حسن؛ تحلیل پهنه‌بندی کاربری‌های شهری در منطقه ۱۱ شهر تهران به‌منظور ارائه راهکارهای پدافند غیرعامل، نشریه مطالعات مدیریت شهری دانشگاه آزاد، واحد علوم و تحقیقات تهران، شماره هفتم، تهران، ایران (۱۳۹۰).
 ۹. جاجرمی، کاظم، حسینی امینی، حسن، ژئوپلیتیک در فضای سایبر با تأکید بر پدافند غیرعامل، پنجمین کنگره ژئوپلیتیک ایران، دانشگاه آزاد رشت، تهران، ایران، ۳ و ۴ خردادماه (۱۳۹۱).
 ۱۰. صارمی، حمیدرضا؛ حسینی امینی، حسن؛ حفاظت از تأسیسات و تجهیزات شهری با استفاده بهینه از محیط طبیعی درون شهری با رویکرد پدافند غیرعامل (نمونه موردی شهر بروجرد)، نشریه مطالعات مدیریت شهری دانشگاه آزاد، واحد علوم و تحقیقات تهران، شماره ششم، تهران، ایران، (۱۳۹۰).
 ۱۱. کامران، حسن؛ حسینی امینی، حسن؛ تحلیل ساختارهای شهر شه‌ریار و راهبردهای پدافند غیرعامل، مجله جغرافیا، انجمن جغرافیایی ایران، شماره ۳۰، تهران، ایران، (۱۳۹۰).
 ۱۲. کامران، حسن؛ حسینی امینی، حسن؛ استفاده از محیط طبیعی درون شهری جهت حفاظت از تأسیسات و تجهیزات شهری با رویکرد پدافند غیرعامل (نمونه موردی شهر سمنان)، همایش ملی طبیعت، معماری و شهر، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مهدی‌شهر سمنان، تهران، ایران، دی ماه (۱۳۹۰).
 ۱۳. کامران، حسن؛ حسینی امینی، حسن؛ امنیت و ایمنی در فضاهای شهری با رویکرد پدافند غیرعامل، نشریه مطالعات مدیریت شهری دانشگاه آزاد، واحد علوم و تحقیقات تهران، شماره پنجم، تهران، ایران (۱۳۹۰).
 ۱۴. کامران، حسن؛ حسینی امینی، حسن؛ ساماندهی فضایی نواحی مرزی همجوار با مرز ایران و پاکستان با رویکرد پدافند غیرعامل، نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد، واحد مرودشت، شماره پنجم، تهران، ایران (۱۳۹۰).
 ۱۵. کامران، حسن؛ حسینی امینی، حسن؛ نقش مدیریت خوب شهری در تأمین رفاه، امنیت و ایمنی شهری با رویکرد پدافند غیرعامل، همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت؛ چالش‌ها و رهیافت‌ها، دانشگاه سیستان و بلوچستان، تهران، ایران، فروردین (۱۳۹۱).
 ۱۶. کامران، حسن؛ حسینی امینی، حسن؛ تحلیل نظام شهری شه‌ریار بر اساس اصول پدافند غیرعامل، پنجمین کنگره ژئوپلیتیک ایران، دانشگاه آزاد رشت، تهران، ایران، ۳ و ۴ خرداد ماه (۱۳۹۱).

۱۹. مهندسین مشاور باوند، گزارش مطالعات طرح جامع و حوزه نفوذ شهر شهریار، تهران، ایران (۱۳۸۹).

20. Banergeet, "Earth quakes", urban scale vulnerability and city design, some observations, school of urban and regional planning, university of southern California. (1980).

۱۷. کامران، حسن؛ حسینی امینی؛ حسن، بررسی نقش طرح‌های توسعه کالبدی در پراکنده‌رویی شهری با رویکرد پدافند غیرعامل، نمونه موردی: شهر سنندج، نشریه جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، دانشگاه مشهد، شماره ۱۷؛ تهران، ایران، پاییز و زمستان (۱۳۹۰).

۱۸. حسینی امینی، حسن؛ مرصوصی، نفیسه، کامران، حسن، تحلیل موقعیت شهرک اداری شهریار براساس اصول پدافند غیرعامل، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران (۱۳۹۱).

Analysis of Positional Performance of Shahriar Administrative Town Based on the Principles of Passive Defense

Hasan Hosseini Amini¹

Abstract

The discussion of passive defense especially its application in geopolitics and urban development has a long history. The proof of this claim can be traced in Islam early wars (i.e. Salman Farsi) and defensive measures such as digging moats, making a fort and making citadels in ancient Iran, as well, but regarding the technological advancements and fundamental changes in military weapons, it is undoubtedly necessary to apply modern passive defense measures in reducing damages and fatalities of modern wars especially in cities.

Iran as an independent international player, having ideological objectives such as religious democracy, authoritarianism (seeking dignity), anti-hegemony, preserving territorial integrity, political independence, pattern of local development, power creating, recreating power, creating civilization, spiritual civilization, imperial basis created by the Great Korush and due to its location in the Middle East and unique positions it holds in terms of geopolitics, geostrategy, geoeconomy, geoculture, geomedia with an experience of thousand years pioneering global civilization, geo-ideology, hydrogeopolitics, aerostrategy and global responsibility, is feared and threatened by global hegemony headed by the US and the Zionist Regime of Israel.

This research is of applied nature and the variables to be studied include identification of vital, sensitive and important locations in Shahriar to reduce damages inflicted by an enemy attack and to enhance defensive power and the national resistance threshold intended for defensive urban development and a powerful town. The information collection method is primarily of library basis and regarding this research, field studies (interviews) have been implemented, as well. In this essay, we have made use of the matrix method to study the compatibility of Shahriar urban system with the principles of passive defense which deals with the identification of Shahriar Administrative Town and the consequences of concentration of more than 40 centers in this town. The results of the research show the lack of implementing the principles of passive defense in Shahriar Administrative Town.

Key Words: *Passive Defense, War, Shahriar Administrative Town, Urban Planning, Geopolitics*

1- Master of Geopolitics and Urban Development and Lecturer in Kharazmi, Islamic Azad and Payame Nour Universities (AMINI13888@yahoo.com)